

Makkabæerbøgerne

Først bragt d. 11. og 14. december i forbindelse med museets chanukkah kalender.

Oprindelsen til traditionen om Chanukkah tilskrives og fortælles i Makkabæerbøgerne. Bøgerne beskriver det jødiske oprør og kampen mod seleukiderne i årene cirka 180 til 150 f.Kr. Seleukiderne var oprindeligt en makedonsk herskerslægt, der overtog magten i de asiatiske dele af Perserriket efter Alexander den Store døde i 312 f.Kr. I det 2. århundrede bestod imperiet af dele af Lilleasien og Mellemøsten. På den tid indledte herskeren over imperiet Antiochus 4. besluttet forfølgelser og undertrykkelse af jødisk liv og kultur. Blandt andet blev der indført dødsstraf for at omskære drengebørn. Det førte til modstand og til slut en egentlig opstand i 160'erne anført af Judas Makkabæeren. Tilnavnet betyder noget i retning af 'krigshammeren'.

Han slog i hvert fald hårdt til mod både trosfæller, der underlagde sig regeringens nye regler, og ikke mindst imperiet. Med Judas Makkabæeren i spidsen erobrede de jødiske krigere Jerusalem, udryddede hedenske skikke og rensede og genindviadede templet ved at tænde den hellige syvarmede lysestage. Chanukkah betyder egentlig "indvielse". Da man ville tænde det evige lys, der skulle brænde i den syvarmede lysestage (Menorah) som symbol på jødernes evige tro på Gud, var der kun én krukke olie. En krukke rakte kun til en dag, og det vil tage minimum 8 dage at lave ny olie. Man tændte stagen alligevel, og så skete miraklet – olien brændte de otte dage det tog at skaffe ny olie. Dette er myten og miraklet der fejres til Chanukkah.

Historien er egentlig længere i Makkabæerbøgerne, og man følger de fortsatte krige og kampe under det nye jødiske herskerdynasti. Makkabæerbøgerne selv består faktisk af 8 tekster eller bøger. De to første, som er skrevet nogle årtier efter de begivenheder, de beskriver, er imidlertid de eneste, der officielt menes at høre til de bibelske skrifter. De er skrevet af hver sin forfatter og dækker begge med et lille overlap begivenhederne i perioden med hver sit perspektiv, men beskriver begge Makkabæernes kampe som italesættes som Guds udvalgte folk. Det er mest markant i bog 2, der samtidig lægger stor vægt på krigernes villighed til at give deres liv og blive martyrer i kampen for den sande tro. I den egenskab blev de faktisk også forbilleder til efterfølgelse i middelalderen i Danmark.

Makkabæerbøgerne er formentligt oprindeligt skrevet på hebraisk, men kendes kun fra senere oversættelser til græsk. De er ikke en del af Torahen. Til gengæld udgør de en del af den katolske og græsk ortodokse bibel og regnes blandt den protestantiske Bibels såkaldt apokryfe skrifter. De blev faktisk læst en del i middelalderen, altså før Danmark blev protestantisk i 1536.

Historien om Makkabæernes kampe på Guds befaling, hvor de gav deres liv og blev martyrer for den sande tro, var vigtige og helt centrale forbilleder for eksempelvis de kristne korsfarere også i Danmark. Man læste om deres bedrifter både på latin og i oversættelse til folkesprogene. De danskere, der drog afsted på det tredje korstog i 1187 gik for eksempel bevidst i Makkabæernes fodspor.

Judas Makkabæus var en af middelalderens 9 store helte i Danmark. Der var tre antikke, tre jødiske og tre kristne helt, der tilsammen udgjorde de 9. De antikke var: Hektor fra Troja, Alexander den Store og Julius Cæsar. De jødiske var Joshua, David og Judas Makkabæeren. Endelig var de kristne: Kong Arthur, Karl den Store og Godfred af Bouillon, der var en af lederne af det første korstog. De er kun afbilledet samlet nogle ganske få steder i Europas middelalder. Et af stederne er Dronninglund Kirke i Thy i et stort kalkmaleri fra begyndelsen af 1500-tallet.

Her ses Judas Makkabæus i venskabelig kappestrid med Godfred af Bouillon – tilsammen de to mest markante skikkelser i Guds krig for den sande tro i middelalderens Europa. I Danmark kunne man så tælle Holger Danske med, men det er en anden historie.

Et af de markante eksempler på en sand ridder, der gav sit liv for Gud, var historien om Elezar Averan. Han var en af dem der fulgte Judas Makkabæus i kamp mod perserkongen Antiokus krigsefanter. Elefanterne

havde træårne på ryggen, hvorfra fire mand bekæmpede fjenden foruden føreren. Hver krigselefant var desuden omgivet af 1000 mand i rustninger og bronzehjelme plus et rytteri på 500 mand, da perserkongen angreb Judæa og Jerusalem. Hedningene, som de bliver omtalt i bøgerne, opildnede elefanterne til krig ved at vise dem den blodrøde saft fra druer og morbær. Judas Makkabæus var draget ud fra Jerusalem for at møde den persiske hær. Da Elazar Averan så, at en af elefanterne ragede op over alle de andre og var udstyret med panser prydet med perserkongens symbol, troede han, at kongen selv red på den. Han løb direkte mod elefanten, mens han huggede løs til højre og venstre, så fjenderne blev spredt til alle sider. Han kastede sig ind under elefanten og dræbte den med et stød op i bugen. Den styrtede til jorden oven på ham, og han blev dræbt på stedet. Historierne om Judas Makkabæus kampe mod Guds fjender, og hans ridder, Elazar, der ofrede sig selv for at redde sit folk og vinde evig berømmelse, var eksempler på, hvordan en sand ridder skulle opføre sig i Danmark, og derfor blev Judas Makkabæus afbilledet i en dansk kirke. Men først og fremmest er det i denne sammenhæng historien om Makkabæernes erobring af Jerusalem og genindvielsen af templet, der fejres og markeres til Chanukkah.

Billedet viser Judas Makkabæus (til højre) i venlig tvekamp med Godfred af Bouillon. Kalkmaleri fra Dronninglund Kirke, ca. 1520.